

MaB Programaren 50. Urteurrena
1971 – 2021 UNESCO

**Esaera Zaharren Ehundura Programaren proposamena
Espainiako Biosfera Erreserben Sarea (RERB)**

"Gizakiok betidanik egon gara naturarekin lotuta, eta gaur inoiz baino konektatuagoa den munduan bizi gara, baina horrek ez du mundua bidezkoago egiten. Kontsumitzeko eta metatzeko nahi neurrigabeak bizitzaren ehundurarekin harreman osoa izateko eskubide unibertsala zapuzten du; izan ere, fisikaren eta biologiaren legeei jarraituta, ehunduraren alde batean hari gehiegi kentzen bada, ezinbestean beste aldeetan zuloak agertzen dira. Zulo horiek gero eta gehiago dira, eta oso gaizki banatuta daude, eskala handiko ingurumen eta justizia globaleko injustiziaren adierazle. (...) Oso denbora gutxi geratzen da eta oso zaila izango da, baina oraindik garaiz gaude ehundura hori berriro ehuntzeko eta gu ere harekin batera ehuntzeko. Hari bakoitza hauskorra izan arren, tapiz osoak askoren indarra dauka, eta indar hori hauskortasun ugariz osatua dago. Sari hau hauskor guztiei eskaintzen diet, haien bataila maitekorren menpe baitago eta haren menpe egongo baita bizitzaren tapizak Lurrean irauteko duen aukera."

Sandra Myrna Díaz, 2019ko Printzesa de Asturias Saria

50 urte geroago, bila dezagun jakinduria MaB programaren bazterretan... Biosfera gara.

UNESCOren MaB (Gizakia eta Biosfera) Programa gizarteek naturarekiko beharrezko harremana berreskuratzeko eta sendotu ahal izateko sortu zen. Bere izenak berak erakusten zuen irtenbidea elkarketa-juntagailuan zegoela: Pertsona eta Biosfera; eta ez hautu okerrean oinarritutako banaketa batean: Garapena edo Natura. Azken aukera horrek gizateria arazoz beteriko etorkizun batera eramaten du —eta horixe da gaur egun bizi duguna—, baita gure seme-alaben etorkizun gisa irudikatzen duguna ere, berrogeita hamar urte geroago.

Mendebaldeko kulturak planeta kolonizatu zuen eta teknologian zuen fedea munduan zehar zabaldu zuen

Azken lau mendeetan, zientzia, berrikuntza teknologikoa eta sormen kulturala "Aurrerapen" izeneko ideia mugagabe baten inguruan garatu dira, eta Ozeano Atlantikoaren inguruan egin dela dirudi. Ozeanoa gurutzatzeko ausardia izan zutenean, kontinente txikiena eta zatituenetako kulturek jarduera europarraren lehen hedapena lortu zuten, Amerikaren kolonizazioan oinarrituta. Hiru mende geroago, Ipar Amerikako AEBetan, irismen globaleko eta hedapen jarraituko enpresa-kulturari eman zitzaion bultzada, munduak bere mugak mugarik gabe zabaldu ahal izango balitu bezala, Mundu Berri hori aurkitzeak suposatu zuen Planetaren tamaina handiagoagatik harridura errepikatuz, Indiara lehenago iristea bilatuz.

Gaur egun oraindik ere jarraitzen duen irudikeria sutsua da, garapen teknologiko berriak, enpresa-onura berriak, etorkizun handiko mundu berriak bilatzen dituen, eskakizun mineralak, aztarna ekologikoa edo horien ondoriozko kultura-aldaketak kontuan hartu gabe; konplexutasun bioesferikoaren berezko ezaugarriak eta harekin dugun interakzioaren konplexutasuna kontuan hartu gabe. Berritasunen etengabeko bilaketa hori espedizio bihurtzen dute etorkizuneko ozeanoetan zehar, terra ignota bila, kartografiarik gabe.

Konplexutasuna da gure espezieak bere burua neurtzeko erabiltzen duen ispilua.

Uharteetako kulturak, kultura indigenak eta beren muga naturalak aitortzen dituzten gizarteak

Metafora bisual egoki batean, Bruno Latour filosofo frantsesak Galileo Galileiren eszena ekarri du gogora, Veneziako aintziran, bere lehen teleskopioetako bat erabiliz, inguruko astroetarantz begirada ontzien gainean altxatzean. Bere buruari galdetzean eta haren dinamika gure planetarekin bat zetorrena aurkitzean, Zientziaren eta Modernitatearen lehen urratsak egiten lagundu zuen, munduaren Europako esplorazio zientifikoarekin batera zihoana.

Latourrek ondorioztatzen du zientziak, gaur egun, ikuspegia aldatu behar duela, tresneria eta begirada gure planetara itzuli behar dituela, eta bizitzeko egoki egiten duen Bizitzaren fenomenoaz galdetu behar diola bere buruari, hurbileko astro horiekiko hain desberdin. Nork egiten du planeta hau bizigarri?

Era berean, erreserba bakoitzeko kultura bakoitzak bere ezaugarriak izango ditu, eta komunean dutena funtsezkoa izan daiteke naturari buruz gaur egun dugun ezjakintasuna identifikatzeko. MaBren 50. urteurrenean, planetako eremu natural onenekin, Biosfera Erreserbekin (BEak), bizi diren kultura autoktonoei buruzko ikaskuntza-ariketa bat egitea proposatu genuen.

Biosferaren erreserba guztiek, bestalde, giza kulturek biodibertsitate handiago horretarako eta bizitza soziala ahalbidetzen duten baliabide naturalak mantentzeko praktika egokiak dituzten ekosistemak hartzen dituzte. Normalean, praktika horiek hainbat belaunaldiz probatu eta huts egin ondoren sortu dira, eta agian orain ez dakigu zergatik dagoen ezarrita lan horiek modu jakin batean egitea. Horregatik, beharrezkoa da jatorrizko hizkeren jakinduria inplizitua aztertzea, ezagutza metatuak, eta batzuetan ez gogoratuak, adierazten dituztelako. Edo, agian, metropoli-kulturak izango dira funtsezko hitz indigenen itzulpen egokia lortzen ez dutenak.

Horrela, RBetako gizarteak kultura-ezagutza eta haien artean eta haien inguruko naturarekin erlazionatzeko modu bat dutela ulertzen dugu, beraien historia komunaren, erabaki ekonomiko eta politikoen, gatazken eta lankidetzen emaitza dena. Kontua ez da berriro ere gizarte-tipologiak kuantifikatzea eta sortzea, baizik eta azterketa-teknika kualitatiboetara jotzea, gizarte horietan naturarekin harremanetan daudenean benetan zer dagoen jokoan ikusarazteko.

Hitzak edo atsotitzak, beren zentzu eta emozio karga guztiarekin, lurralde bat bizi duten pertsonen gizarte irudikapenei irekitako leihoa dira. Nola bizi duten, nola interpretatzen duten, nola sufritzen duten edo nola gozatzen duten... horrela, beraiek beraien esperientziaren berri eman diezaiekete gainerako erakunde kudeatzaileei euren diskurtsoen bidez.

Hitzen Ehundura bati buruz hitz egiten dugu → Esaera Zaharren Ehundura, Naturarekiko giza loturak

XXI. mende honetan, honaino nola iritsi garen sakontzea komeni da. Mendebaldeko kulturak zerbait galdu du. Horrek ez dio uzten bere mugarik gabeko gutiziaren bideraezintasuna edo mugarik gabeko hedapena aitortzen. Eta hori gizakiak naturarekiko duen posizionamendua ulertzeko duen moduarekin lotuta dago, baita biosferan dugun inplikazioa eta beste pertsonetikiko dugun mendekotasuna ez ulertzeko moduarekin ere.

Lolita Chávez, Guatemalako buruzagi indigenak, Lanzaroteke César Manriqueren Mendeurrenaren esparruan 2019an antolatutako “Antropozenoaren aurrean” ikastaroan, horretaz eta Abya Yalako kultura indigenez hitz egin zuen. Kultura horiek oraindik ere egunero Ama Lurra izendatzen dute, giza komunitatea zati banaezina dela sentitzen baitute. Munduko herri indigena guztietako kultura guztietan onartzen da Kosmosaren, Planetaren, Giza bizitzaren eta gizakiaz bestelako bizitzaren, eta ingurune fisikoaren arteko harremana.

Mendebaldeak bere hedapen planetarioan zerbait galdu bazuen, zibilizazio horren bazterretan bilatzea proposatzen dugu —gaur egun metropolitizat hartzen den horretan—. Zein hitz edo esaldik ematen dute gizateriaren eta naturaren arteko harremanen gakoa? Batzuek iraganaren aztarnak izango dituzte, gaur arte iraun dutenak; beste batzuek, berriz, harreman zahar eta berrien kontakizuna bizirik mantenduko duten hitz berriak izango dira.

Proposamen ireki eta kolaboratibo honen oinarria hurrengo orrialdean jasotzen da. RB Lanzaroteke Kabinete Zientifikoaren onarpenarekin abiatu zen, eta Estatuko Biosfera Erreserba guztien nahiz haien Kontseilu Zientifikoaren babesa jaso zuen. Helburua da MaB Espainiako Komiteari helaraztea —interesgarria irudituz gero—, eta handik UNESCOra eta Biosfera Erreserben Munduko Sarera eramatea. Hori dela eta, 2025ean Txinan egingo den Biosfera Erreserben Munduko Bosgarren Biltzarra aukera egokia da ekimena aurkezteko.”

...ooOoo...

2025eko Proposamena

Esaera Zaharren Ehundura

Unescori proposatzen diogu Esaera Zaharren Ehundura Ekimena abiatzea Biosfera Erreserben Munduko Sarerako. Helburua da sare honetako komunitateek hitz egiten dituzten herri-hizkuntzetan jasotako esaera zaharrak, asmakizunak, otoitzak, erromantzeak eta antzeko adierazpenak hautatzea, naturarekiko duten giza lotura aitortzeko.

Esaera Zaharren Ehundura Programak ahozketasunarekin lotutako honako elementuak bilatzen ditu:

- Muga naturalak
- Ekodependentzia
- Pertsonen bizitza gizartean -Naturaren parte garen aldetik: Biosfera gara

Mendebaldean baztertutako hitz horietako bat Gaia izan zen. MaB Programa sortu zen urteetan bertan, J. Lovelock eta L. Margulis zientzialariek 25 mende atzera egin behar izan zuten Greziako jainkosa baten izena hartzeko: Gaia. Izen horrekin izendatu zuten lehenik hipotesia eta, gaur egun, teoria zientifiko bihurtu da. Teoria horrek argi erakusten du dena elkarlotuta dagoela, eta gure planeta bizigarri egiten duen bizitzaren ehundurak konplexutasun handia eta sistema-mailako integrazioa eskatzen duela.

2023ko iraila · Espainiako BE Sarea

Esaera Zaharren Egundura programa Estatuko Biosfera Erreserben Sareko Kudeatzaileen Kontseiluak onartu zuen 2024ko irailean, iraunkortasunerantz aurrera egiten lagunduko duten ahaztutako jakintzak berreskuratu eta zabaltzeko helburuarekin.

Helburua da RERBko Biosfera Erreserbetan bizi diren komunitateek erabilitako edo gogoratutako esaerak identifikatzea, UNESCOk izendatutako Biosfera Erreserben Nazioarteko Egunean aurkeztu ahal izateko.

2023az geroztik, RERBko lantalde batek aldian-aldian egiten ditu bilerak ekimen honen inguruan, Aquilino Miguélez López, Lanzaroteke Biosfera Erreserbako kudeatzailearen koordinaziopean eta zuzendaritzapean, programaren aurrerapenei jarraipena egiteko.

Programa hau 2025ean Hangzhou-n (Txina) egingo den Biosfera Erreserben Munduko 5. Kongresuan aurkeztuko da, Espainiako Sarearen eta Espainiak parte hartzen duen sare tematikoetako Idazkaritza Teknikoen bitartez:

- Uharte eta Kostaldeetako Biosfera Erreserben Munduko Sarea
- Mendietako Biosfera Erreserben Munduko Sarea